

Принципи дієвості та справедливості в філософії права ХХ століття: аналіз ідей та підходів

У контексті Новітнього часу, погляди на принципи дієвості та справедливості визначалися філософією права ХХ століття, яка, як складова загальної філософії, прийняла різноманітні ідеї та підходи. Це стало можливим завдяки впливу соціокультурних процесів, зокрема статусу науки, що призвів як до позитивних, так і до негативних результатів.

Протягом ХХ століття відбулося повернення до концепції природного права, що можна пояснити реакцією на такі фактори, як активна діяльність тоталітарних режимів, які порушували людську гідність і природні права, а також втрату уявлення про абсолютні морально-правові цінності і розширення юридичного позитивізму.

Французький неотоміст Ж. Марітен (1882-1973) у своїй праці "Інтегральний гуманізм" (1936) визначив відповідальність як показник гнучкості суспільства та його здатності протистояти викликам. Він розглядає справедливість, гуманність, раціоналізм і дієвість як критерії для трансформації і оновлення суспільства, що сприяють підтримці основ людського життя та подоланню регресивних процесів. Реалізація цих принципів має забезпечувати функціонування демократії, у якій відносини між людьми спрямовані на розвиток основних свобод, а не на їх порушення [1, с. 12]. Ж. Марітен також підкреслює, що гносеологічний аспект природного права вказує на те, що ми сприймаємо його як пізнаваний, а практичний розум людини виступає мірилом її дій. Однак, оскільки природний закон не зафіксований письмово, а його сприйняття варіюється, це ускладнює його розуміння. Тому єдиним очевидним принципом природного закону є усвідомлення того, що людина повинна чинити добро та уникати зла, хоча визначення цих понять залишається складним [2, с. 287].

У своїй праці «Питання про провину: політика відповідальності Німеччини» К. Ясперс (1883-1969) розглядає відповідальність як дії державних діячів або належність до певної спільноти. Він зазначає, що зв'язок людини зі спільнотою надає їй можливість впливати на цю спільноту та нести відповідальність за її дії [3, с. 32]. Ця відповідальність є результатом належності до групи і не є кримінальною, моральною чи метафізичною відповідальністю окремих осіб, а скоріше наслідком випадковості, як-от перемоги на виборах. Політична відповідальність може призводити до обмеження або позбавлення політичних прав.

Середина ХХ століття відзначалася формуванням нового розуміння взаємин між особою і суспільством, де визнавалося, що цінність як особи, так і суспільства є взаємозалежною. Головна ідея соціальних концепцій цього періоду полягала в ствердженні неповторності особи, особистої свободи та відповідальності перед власним «Я», а не перед суспільством.

Англійський філософ і правознавець Герберт Харт (1907-1992) виділяє чотири аспекти відповідальності: причинну відповідальність за дії,

відповідальність за зобов'язання, відповідальність за виконання завдання та рольову відповідальність, пов'язану з професійною діяльністю. Основними принципами юридичної відповідальності, згідно з Хартом, є органічність, невідворотність, державність, пропорційність та справедливість.

Соціальна відповідальність у суспільстві, де цінність особи і суспільства є рівнозначними, стає не лише обмежувальною, а й напрямною силою, що визначає характер соціальних зв'язків. Люди починають нести відповідальність за відносини, які вони самі створюють.

Юридична відповідальність не може існувати поза принципами свободи, справедливості, гуманності та дієвості. Ці категорії повинні слугувати орієнтирами для розвитку суспільства та держави. Ігнорування відповідальності під час реалізації свободи неминуче призводить до заперечення правових цінностей, порушення правопорядку та нормального функціонування суспільства. Тому завдання сучасної правової демократичної держави полягає у забезпеченні адекватного рівня відповідальності суб'єктів права як через правові норми, так і через позаправові засоби, такі як виховання, навчання і підвищення правової культури.

Література

1. Гетьман І. В. Методологічні передумови виникнення актуальних підходів до розуміння права. *Теорія і практика правознавства*. № 1 (5). 2014. С. 1-15.
2. Бондарчук М. М. Філософсько-правове обґрунтування взаємозалежності принципів «свобода» та «відповідальність». *Порівняльно-аналітичне право*. № 1. 2017. С. 286-288.
3. Пономаренко А. Б., Ковальов Д. В. Політична відповідальність народу за К. Ясперсом. *Політичне життя*. № 1. 2019. С. 31-36.

Юридичний факультет Національного університету
біоресурсів і природокористування України
Інститут права Львівського державного університету
внутрішніх справ
Юридичний факультет Запорізького національного
університету
Юридичний факультет Сумського Національного
аграрного університету
Студентський науковий гурток «Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

ХVІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

17 жовтня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVIII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 17 жовтня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 420 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**